IN-NOVELLA

In-novella maltija għadha fi twelidha. Novelli miktubin bit-teknika li jitolbu, għandna wisq ftit. Mhux bi ħsiebni nagħżel bejn it-tajbin u l-ħżiena. L-għan li miexi fuqu huwa li ngħid fil-qosor x'taħtieġ novella biex tkun miktuba tajjeb.

Mijiet ta' novelli bl-ingliż jitwarrbu kulljum minn mex- xejja ta' "magazines" u rivisti oħra għal żewġ raġunijiet ewlenin: 1) għax ma jkunux miktubin tajjeb biż-żejjed biex ma jdejqux lill-qarrejja; 2) għaliex in-novella hija magħduda bħala fergħa tal-letteratura.

Novelli bil-malti għandna kemm trid; iżda, kemm minn- hom kienu jaraw id-dawl li kieku kienu miktubin bl-ingliż?

L-aktar ħaġa li tqarraq bil-kittieba maltin hija l-emmna li n-novella tkun sabiħa jekk tkun miktuba b'malti sabiħ, im- sawwar b'deskrizzjonijiet imlewna ta' mkejjen, ta' nies u ta' drawwiet, u bi ħsebijiet għolja mfissra b'ħafna kliem jolqot u jsaħħar.

Meħtieġa l-kelma sabiħa; iżda l-kelma waħedha ma tagħmilx in-novella. It-teknika hija l-qofol ta' kollox. Hemm wisq x'wieħed igħid fuq din il-ħaġa. B'xorti ħażina, bil-malti għad ma għandna l-ebda kitba fuqha. Għalhekk, naraw xi jgħidu nies kbar barranin dwar din ix-xorta ta' kitba.

L-ewwel ftit tagħrif, jew aħjar, tagħlim u twiddib, insibuh f'kitba ta' Sir Arthur Quiller-Couch.

"Meta tagħmel il-ħsieb li tikteb novella, ikunlek wisq ta' siwi li żżomm quddiem għajnejk illi dak li trid tikteb huwa NOVELLA, u, la darba din hija *ġrajja qasira*, titlob teknika għaliha.

"In-novella ma tintesiġx b'tiswir ta' deskrizzjoni ta' xi mkien, b'riflessjoni jew tnejn fuq il-ħajja, jew b'wiri ta' ħsus il-qalb.

"In-novella li tistħoqq isimha, għandha l-ftuħ, in-nofs u l-egħluq; in-nofs imnissel mill-bidu u jwassal għat-tmiem b'damma ta' ġrajjiet, meħtieġa jew siewja.

"In-novella tħaddem fil-qosor il-bidu billi ssemmi lilu u l-*mise-en-scene* fi ftit kelmiet mexxejja u li jolqtu, jew tħallih jiġi "moqri lura", muri f'retrospettiva fin-nofs u fl-aħħar, waqt taħditiet tal-karattri.

"In-novella ssus jew fuq ġrajjiet ewlenin fin-nofs jew fl-aħħar.

"In-novella hi mġiegħla mill-qosor tagħha n-nfisha li ttarraf u mhux tfisser.... Hija titlob sehem ta' sforz il-ħsieb mill-qarrej

"In-novella, kemm hu hekk, tgħid: 'Jiena nagħtik il-karattri, il-qagħda, il-punt jew punti ewlenin, u nħalli fi ħsiebek li timla' l-bqija.' "

Issa, naraw xi jgħid Kennedy Williamson billi nġibu xi siltiet mill-ktieb tiegħu, "*Can you write Short Stories* ?"—

"Novella hija rakkont qasir u immaġinarju li jsawwar karattru wieħed ewlieni, u li fih nisġa ta' ġrajja illi l-irqaqat tagħha, huma hekk magħsurin u t-tiswir hekk maħdum, li jiġbru fihom impressjoni waħda.

"Novella fiha damma ta' kriżi minsuġin waħda ma' l-oħra u kollha jqarrbu lejn l-egħluq.

"Wieħed mill-aqwa xogħlijiet tal-kittieb tan-novella huwa li jsawwar il-karattri tiegħu hekk naturali li dawn jolqtu 'l-

qarrej bħala bnedmin tassew u mhux bħala figurini mħaddmin mekkanikament biex jinsġu ġrajja.

"Il-qarrej, aktarx dejjem, għandu jkun mogħti xi ħjiel fuq id-dehra tal-karattri. B'danakollu, il-kittieb, fil-waqt li jkun jagħti dawn il-ħjiel, tajjeb li jkun imwiddeb biex ma jtawwalx b'ħafna rqaqat li jdejqu. L-aħjar li wieħed iwaqqaf ħsiebu fuq dawk il-karatteristiċi li ma jkunux tas-soltu jew li jkunu jagħtu fil-għajn.

"Meta tkun xi ġrajja ta' mħabba, ta' min iwissi b'qawwa li jitwarrbu l-irqaqat fid-deskrizzjoni tad-dehra tal-persunaġġi ewlenin. Qarrejja li jħossu li jkunu jħobbu tassew jew jhewdnu bl-imħabba, jilmħu u jaqraw il-maħbubin tagħhom fil-karattri romantiċi li jiġu msawra fil-kitba.

"Tfittixx li tibda novella b'deskrizzjonijiet ta' dehriet. Dawn jitħallew isiru biss sakemm l-għan tagħhom ikun li jaqdu ta' għajnuna fil-wiri tal-karattri.

"M'għandekx iddaħħal ħafna karattri f'daqqa. Hemm wisq x'wieħed igħid fuq id-dħul tal-persunaġġi wieħed wieħed ; iżda, kien x'kien, mhux aktar minn tnejn għandhom jissemmew b'isimhom fl-ewwel 200 kelma.

"Ismijiet ta' persunaġġi li jkollhom sehem ċkejken fil-ġrajja m'għandhomx jissemmew.

"Qis li ma ssemmix irqaqat li għalik ikunu familjari, iżda għall-qarrej ikunu ġodda u ma jifteħmux.

"Tintilifx fuq l-imgħoddi billi tieħu fit-tul. Il-qarrej għandu jkun mgħarraf malajr u fil-qosor kemm jista' jkun fuq dak li jkun ġara qabel il-ġrajja li tkun tirrakonta; madankollu, dan għandu jingħad meta l-ġrajja tkun ġa bdiet.

"Qatt tgħid x'ġara meta l-istess ħsieb tista' tfissru b'għemil fil-ġrajja n-nfisha.

"Żomm il-ġrajja miexja u uri l-virtujiet u n-nuqqasijiet tal-karattri tiegħek f'għemilhom li jkollu sehem sħiħ fil-ġrajja.

"Id-djalogu, barra minn għal ħwejjeġ oħra ta' ħtieġa akbar bħalma huma l-wiri ta' karattri u l-insiġ tal-ġrajja, jista' jaqdi ta' ħtieġa billi jagħti tagħrif lill-qarrej.

"Bċejjeċ ta' kitba li jaqdu għall-għoti ta' tagħrif huma, aktarx, dejjem ħżiena. Id-djalogu għandu jeħdilhom posthom; għandu vantaġġi bla qies fuqhom. Minnflok jiġġenneb bi ġrajjiet l-imgħoddi, ir-rakkont jibqa' għaddej. B'hekk ħafna retrospettiva tkun imwarrba."

Nieħdu, issa, xi twiddib minn lezzjonijiet tal-*"London School of Journalism"*:

"L-effett tiegħek tħassru jekk tikteb iż-żejjed dwar il-karattri u titlifhom f'retrospettiva twila. Dan kollu jdejjaq lill-qarrej u wkoll itellef lil-mixi tar-rakkont; u huwa sewwa sew f'din il-ħaġa li għandu jqum l-interess.

"Il-qarrej l-aktar li jimpurtah mill-egħmejjel u l-kontra-egħmejjel tal-karattri ewlenin.

"Fil-kitba qatt tieqaf biex tagħmel riflessjonijiet jew biex timmoralizza.

"L-attenzjoni tal-qarrej għandha tinġibed mill-ewwel u l-ġibda għandha tinżamm tul il-ġrajja. Il-ġrajja jaħtieġ li tibqa' miexja dejjem 'il quddiem. M'għandhiex terġa' lura. Xejn ma għandu jkun hemm li jfixkel lill-qarrej bid-damma tal-ġrajjiet.

"Kull ħaġa li tiġri għandha żżid il-qagħda drammatka u tqarreb dejjem lejn l-egħluq."

Dawn il-punti ewlenin dwar il-kitba tan-novella mhumiex regoli. In-novella ma hi marbuta bl-ebda regoli. Huma twissijiet u twiddib, minn nies li huma mħarrġin biż-żejjed f'din il-fergħa tal-letteratura, għall-kittieba ġodda biex dawn ifittxu li jiktbu n-novelli tagħhom bi stil li l-lum huwa magħdud bħala l-aħjar fost kull stil ieħor li n-novella nkitbet bih fl-evoluzzjoni tagħha.

Għażilt dawn il-punti fost kollox għax deherli li huma l-aktar li jolqtu n-novelli maltin fl-għeltijiet tagħhom.

ĠUŻI MALLIA.

Wasluna : *Word ta' Qari Malti*, it-tielet ktieb, tal-Professuri P.P. Saydon u Ġ. Aquilina; *Is-Salib tal-Fidda* ta' Wistin Born; *Sħaba Sewda u tnax-il Novella oħra; L-Għajn tas-Saħħa* ta' S. Agius; *Dun Mikiel Xerri* ta' S. Mifsud. Nitkellmu fuqhom darb'oħra.